

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

6 Vtrum eubulia, synesis, & gnomin sint virtutes adiunctæ prudentiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

diff. 36. intellectum
practicum in sola co
gnitione rectificans,
ad hoc prudentiam
in sola ratione absq;
appetitus bonitate
ponat, non potest huic
difficultati satisfacere.
Purat autem ipse,
q; sicut in speculati
uis principia exter
minis, & conclusio
ex recto syllogismo
scitur necessario, ita
in practis, & sic p
fici ratio practica:
& illud fexi Ethic. q;
uerum intellectus pra
ctici est confesse se
habere appetitum re
cto, gloriatur quod ap
petitum recto non pra
cedent, sed apud na
to sequi, ita quod in
tellectus practicus
tunc est uerus, quan
do talis est quod re
cta electio est nata fi
bi esse conformem
in idem recte, quan
do est conformatus
recte electiois sibi,
sive sequatur, sive
non, recta electio.
Sed quantum sit hic
error, manifeste pa
ter ex allata difficult
te. Nam quantum in
tellectus practici non
est uerum, non quia
ad hoc peruenire po
tuit, ut de particulari
bus contingentibus
habitu per se uerum
semper acquirat, qui
cum ab eo quod res
est, uel non est, ora
tio fit uera uel falsa,
& contingit aliter,
& aliter se habeant,
impossibile est, q; in
tellectus nostri cog
nitio conformetur
infallibiliter contin
gentibus, aut ergo
non est uirtus pruden
tia illa Scotica, quia
uirtus intellectualis,
u. p. 6. Ethicorum,
non est nisi uerorum:
aut si est uirtus, non
est circa contingetia,
& sic non est pruden
tia, sed scientia mora
lis. Et sicut errauit in
hoc, ita etiam errauit
in gloria illa & in co
gnitione eius, sequentibus de qui
bus infra erit sermo.
Tu autem sectator
Aristo, & diui Tho
mae, cui datum est ui
dere, quod predicta
duo si referantur ad
perfectionem cog
nitionis, impossibili
lia sunt, inspicias lite
ram in hac responsio
ne, & inuenies quod
diuinum auctoris in
genium, uidentis dixit,
quod propter hanc
rationem, scilicet hu
ius impossibilitate

artifex bene operetur, sed q; bo
num opus faciat: requireretur au
tem magis quod ipsum artificia
tum bene operaretur, sicut quod
cultellus bene incidere, uel terra
bene secaret, si proprie horum ef
fet agere, & non magis agi, quia
non habet dominium sui actus:
& ideo ars non est necessaria ad
bene uiuendum, sed circa eum
solum ad faciendum ipsum arti
ficiatum bonum, & ad conserua
dum ipsum. Prudentia autem est ne
cessaria homini ad bene uiuendum,
non solum ad hoc q; fiat bonus.

AD SECUNDVM dicendum, q; d
um homo bonum operatur secun
dum propriam rationem, sed mo
tus ex consilio alterius, non dum
est omnino perfecta operatio ip
sius quantum ad rationem dirigen
tem, & quantum ad appetitum
mouentem. unde si bonum ope
retur, non tamen simpliciter bene,
quod est bene uiuere.

AD TERTIVM dicendum, q; uerum
intellectus practici aliter
accipitur, quam uerum intellectus
speculatiui, ut dicitur in 6 Ethic. * nam
uerum intellectus speculatiui ac
cipitur per conformitatem intel
lectus ad rem. Et quia intellectus
non potest infallibiliter conformari
rebus in contingentibus, sed solum
in necessariis, ideo nullus habitus
speculatiuus contingenti uerum
est intellectualis uirtus, sed solum
est circa necessaria. Verum autem
intellectus practici accipitur per
conformitatem ad appetitum re
ctum, quae quidem conformitas
in necessariis locum non habet,
quae uoluntate humana non sunt:
sed solum in contingentibus, quae
possunt a nobis fieri, siue sint agibi
lia interiora, siue factibilia exte
riora, & ideo circa sola contingetia
ponitur uirtus intellectus pra
ctici, circa factibilia quidem ars,
circa agibilia uero prudentia.

ARTICVLVS VI.

Verum eubulia synesis, & gnomen sint
uirtutes adiunctae prudentiae.

AD SEXTVM sic proceditur.
Videtur, quod inconuenienter
adiungatur prudentiae eubulia,
synesis, & gnomen. Eubulia
enim est habitus, quo bene confi
liamur, ut dicitur in 6 Ethicorum.*
sed bene consiliari pertinet ad pruden
tiam, ut in eodem lib. dicitur,
ergo eubulia non est uirtus adiu
cta prudentiae, sed magis est ipsa
prudentia.

¶ 2 Prater. Ad superiorem perti
net de inferioribus iudicare. illa

A ergo uirtus uidetur suprema, cu
ius est actus iudicium, sed synesis
est bene iudicativa. ergo synesis
non est uirtus adiuncta pruden
tiae, sed magis ipsa est principalis.
¶ 3 Prater. Sicut diuersa sunt ea,
de quibus est iudicandum, ita et
iam diuersa sunt ea, de quibus est
consiliandum, sed circa omnia
consiliabilia ponitur uirtus una,
scilicet eubulia. ergo ad bene iudican
dum de agendis, non oportet po
nere prater synesim, aliam uirtu
tem scilicet gnomen.

¶ 4 Prater. Tullius ponit in sua
Rhetor. tres alias partes pruden
tiae. scilicet memoriam praeteritorum,
intelligentiam praesentium, & p
uidentiam futurorum. Macrobius
etiam ponit super somnium Scipio
nis, quasdam alias partes pruden
tiae. scilicet cautionem, docilitatem,
& alia huiusmodi, non uidentur
igitur solae huiusmodi uirtutes pruden
tiae adiungi.

SED CONTRA est autoritas
Philosophi in 6 Ethic. * q; has tres
uirtutes ponit prudentiae adiunctas.

RESPON. Dicendum, quod in
omnibus potentiis ordinatis illa
est principalior, quae ad principa
liorem actum ordinatur; circa agi
bilia autem humana tres actus ra
tionis inueniuntur, quorum primi
us est consiliari: secundus iudi
care: tertius est praecipere. Primi
autem duo respondent actibus
intellectus speculatiui, qui sunt
inquirere, & iudicare. nam consi
lium inquisitio quaedam est, sed
tertius actus est proprie practici
intellectus, in quantum est ope
ratiuus. non enim ratio habet pre
cipere ea, quae per hominem fi
ri non possunt. Manifestum est
autem, quod in his quae per homi
nem fiunt, principalis actus est
praecipere, ad quem alii ordina
tur: & ideo uirtuti, quae est bene
praecipitua. scilicet prudentiae, tamquam
principaliori adiungantur tan
quam secundariae eubulia, quae est
bene consiliatiua, & synesis, & gno
me, quae sunt partes iudicatiuae,
de quarum distinctione dicitur.*

AD PRIMVM ergo dicendum,
q; prudentia est bene consiliatiua
non quasi bene consiliari sit im
mediate actus eius, sed quia hunc
actum perficit mediante uirtute
sibi subiecta, quae est eubulia.

AD II dicendum, quod iu
dicium in agendis, ad aliquid ul
terius ordinatur. contingit enim
aliquem bene iudicare de aliquo agendo,
& tamen non recte exequi,
sed ultimum complementum est, quando ratio iam
bene praecipit de agendis.

AD III dicendum, quod iudicium de unaquaq; re
fit per propria principia eius, inquisitio autem non

tis, nulla uirtus intel
lectualis ponitur in
intellectu speculati
uo. cuius perfectio
consistit in cognosce
re circa contingetia:
unde ut haec duo co
eant, necesse est ad in
tellectum digredi e
ius perfectio, ac per
hoc ueritas non con
sistat in cognoscere,
sed in alio actu, qui
perfectus uerisque
infallibiliter circa co
tingetia esse possit.
talis est autem intel
lectus practicus ut
sic: quoniam cuius
perfectio ac ueritas
in actu dirigendi co
sistit, quae directio in
fallibiliter est uera cir
ca contingetia, si
consona sit appetitui
recto praecedenti: &
sic auctor uirtutem
intellectualem semper
veram respectu
contingentium salua
uit, non in quantum
cognitorum, sed in
quantum attingibiliu
ab humano ergo pro
pter conformitatem
ad appetitum re
ctum. Propterea esto
cautus non solum No
uitie, sed uir doctae,
ne cum de istis dispu
tas, in intellectu solo
sitas. saepe enim in
tellectui, ut cogno
scenti, tantum deerit
certa ueritas praemi
sa particularis, quon
iam non est cogno
scibilis certitudinali
ter, ut patet.

¶ Super quae quinqua
g. sima. p. me. ar.
culum sextum.

IN artic. 6. in respō
sione ad tertium me
mento Nouitiae, quod
tam dialectica, quam
demonstratiua do
cens est una, sed in
usu est differentia, quā
ponit littera, quia dia
lectica etiam ueris est
una: demonstratiua
uero multiplex, id est,
principia rationum
demonstratiuarū di
uersificatur iuxta
diuersitatem rerum
scilicet, quia sunt
propria illis: principia
uero rationum pro
babilium non diuer
sificantur iuxta di
uersita-

Li. 3. de uerū
tione in
fol. 4. ante
finem lib.

Li. 1. in fol. 2.
ante mediā.
cap. 8.

c. 9. 10. & 11
tom. 5.

d. 3. argum.
huius ar.

uerstatem rerū, quia sunt communia: hoc enim est dialecticam uentem esse unam demonstratiuam multiplicem. Diuersitas namque uel identitas principiorum suorum infert earum diuersitatem.

inquisitiua de omnibus: scientiæ autem demonstratiuæ, quæ sunt iudicatiuæ, sunt diuersæ de diuersis. Distinguuntur autem synesis & gnomin secundum diuersas regulas, quibus iudicatur. Nam synesis est iudicatiua de agentis secundum communem legem; gnomin autem secundum ipsam rationem naturalem in his, in quibus deficit lex communis, sicut plenus infra patebit *

2.2. q. 51. artic. 4.

AD QVARTVM dicendum, quod memoria, intelligentia, & prouidentia, similiter etiam cautio & docilitas, & alia huiusmodi non sunt uirtutes diuersæ a prudentia; sed quodammodo comparantur ad ipsam, sicut partes integrales, in quantum omnia ista requiruntur ad perfectionem prudentiæ: sunt etiā & quædam partes subiectiuæ, seu species prudentiæ, sicut economica regnatiua, & huiusmodi; sed prædicta tria sunt quasi partes potentiales prudentiæ: quia ordinantur sicut secundarium ad principale, & de his infra dicetur.*

2.2. q. 51.

Super quest. quinquagesimo octauo articulum primum & secundum.

Nar. 1. & 2. tit. in q. 5. aduerte, q. quia formalis est doctrina authoris: id licet concluditur sit, q. non ois uirtus est moralis, spali ter qua situm est, an moralis sit intellectualis. decet. n. doctri na pualatim singula explicare, quis ois uirtus humana nõ mora lis sit intellectualis.

dum est per propria principia, quæ his habitis non esset opus inquisitione, sed iam res esset inueta; & ideo una sola uirtus ordinatur ad bene consiliandum, duæ autem uirtutes ad bene indicandū, quia distinctio non est in communibus principii, sed in propriis unde & in speculatiuis una est dialectica

sistit, ut infra patebit. ergo omnis uirtus est moralis. ¶ Præter. Tullius dicit in sua Rhet. * quod uirtus est habitus in modum naturæ rationi consentaneus: sed cum omnis uirtus humana ordinetur ad bonū hominis, oportet quod sit consentanea rationi, cum bonum hominis sit secundum rationem esse, ut Dion. dicit. ergo omnis uirtus est moralis.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in Ethic. * Dicentes de moribus non dicimus, quoniam sapiens uel intelligens, sed quoniam mitis uel sobrius, sic igitur sapientia & intellectus non sunt morales; quæ tamen sunt uirtutes, sicut supra dictum est. ergo omnis uirtus est moralis.

RESPON. Dicendum, quod ad huiusmodi euidentiā considerare oportet quid sit mos, scilicet n. scire poterimus quid sit moralis uirtus. Mos autem duo significat: quandoque enim significat consuetudinem, sicut dicitur Actus. Nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non poteritis salui fieri. Quandoque uero significat inclinationem quandam naturalem, uel quasi naturalem ad aliquid agendum: unde & brutorum animalium dicuntur aliqui mores unde dicitur Mach. 11. quod leonum more irruentes in hostes prostrauerunt eos; & sic accipitur mos in Plal. 67. ubi dicitur. Qui habitare facit unius moris in domo. Et hæc quidē duæ significationes in nullo distinguuntur apud Latinos quantum ad uocē: in Græco autem distinguuntur. nā ethos, quod apud nos morem significat, quandoque habet primam longam, & scribitur per ἠ Græcam litteram: quandoque habet primam correptam, & scribitur per ε. Dicitur autem uirtus moralis a more, secundum quod mos significat quandam inclinationem naturalem, uel quasi naturalem ad aliquid agendum, & huic significationi moris propinqua est alia significatio, quæ significat consuetudinem: nam consuetudo quodam modo uertitur in naturam; & facit inclinationem similem naturali. Manifestum est autem quod inclinatio ad actum proprie conuenit appetitiuæ uirtuti, cuius est mouere omnes potentias ad agendum, ut ex prædictis patet. * & ideo non omnis uirtus dicitur moralis, sed solum illa, quæ est in ui appetitiua.

AD PRIMUM dicendum, quod obiectio illa procedit de more secundum quod significat consuetudinem. AD SECUNDVM dicendum, quod omnis actus uirtutis potest ex electione agi: sed electionem rectam agit sola uirtus quæ est in appetitiua parte animæ. Dicitur est. n. supra, * quod eligere est actus appetitiuæ partis. unde habitus electiuus, qui est electionis principium, est solum ille qui perficit uim appetitiuam, quamuis et aliorum habituum actus sub electione cadere possint.

AD TERTIUM dicendum, quod natura est principium motus, sicut dicitur in 2. Physic. * Mouere autem ad agendum, proprium est appetitiuæ partis: & ideo assimilari naturæ in consentiendo rationi, est proprium uirtutum, quæ sunt in ui appetitiua.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum omnis uirtus sit moralis.

Inf. q. 68. ar. 8. cor. & 3. di. 23. q. 1. ar. 1. q. 2. co.

Cap. 6. post med.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod omnis uirtus sit moralis. Virtus. n. moralis dicitur a more. i. consuetudine; sed omnium uirtutum actus consistere possunt in consuetudine. ergo omnis uirtus est moralis. ¶ Præter. Philosophus dicit in 2. Eth. * quod uirtus moralis, est habitus electiuus in medietate rationis consistens; sed omnis uirtus uel esse habitus electiuus, quia actus cuiuslibet uirtutis possumus ex electione facere. omnis est uirtus aequaliter in medio rationis cõ-

ARTICVLVS II.

Vtrum uirtus moralis distinguatur ab intellectuali.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod uirtus moralis ab intellectuali non distinguatur. Dicit enim Augustinus in lib. de ciuit. Dei, * quod uirtus est ars recte ui-

Super quest. quinquagesimo octauo articulum secundum.

Nartic. 2. euidentia 58. q. aduerte 2. p. ultima uerba in corpore articuli, scilicet habitus moralis habet rationem uirtutis humanæ, in quantum